

“แม่น้ำพิจิตร” วัดในพระพุทธศาสนา: กับเส้นทางการท่องเที่ยวในจังหวัดพิจิตร

“Phichit River” Buddhist Temples: Travel Routes in Phichit Province

พระครูวินวรกิจ¹ พระครูอุทัยกิจารักษ์² พระครูโพธิวรคุณ³ ปริญา นิกรกุล⁴
และณฐยา ราชสมบัติ⁵

Pherakhru Wasinworakit, Pherakhru Uthaikitjaruk, Pherakhru Phothiworakhun
Parinya Nikorunkul and Nathaya Rajsombat

Received: October 06, 2022

Revised: November 29, 2022

Accepted: December 05, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาตำนาน เรื่องเล่าแม่น้ำพิจิตร 2) วิเคราะห์ เรื่องเล่าปรัมปรา และบทบาทของตำนาน และ 3) เสนอรูปแบบและเส้นทางการท่องเที่ยววัดใน พระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับเรื่องเล่าตำนานของกลุ่มน้ำพิจิตร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 รูป/คน ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์เนื้อหา และอธิบายด้วยวิธีพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) วัดมีภูมิประเทศที่อยู่ติดกับถนนและแม่น้ำพิจิตรซึ่งมีตำนาน เรื่องเล่า เช่น วัด นครชุมเป็นวัดเก่าแก่อายุราว 800 ปี อุทยานเมืองเก่าพิจิตร พระยาโคตรบอง ศาลหลักเมือง วัด มหาธาตุ ถ้ำขาละวัน และเกาะศรีมัลลา วัดโพธิ์ประทับช้าง พระพุทธเจ้าเสือ หลวงพ่อโตหรือหลวง พ่อยิ้ม วัดท่าบัวมีวนอุทยานลานธรรมหลวงพ่ोजิน วิหารหลวงพ่อบ้างสร้างขึ้นด้วยอิฐศิลาแลงหนึ่งเดียว ในพิจิตร 2) เรื่องเล่าจากชาวบ้าน/การไม่จ่ายอม มีสองมิติ คือ การย้ายหลวงพ่อบ้างจากวัดนครชุม ไปประดิษฐานที่วัดท่าหลวง แต่คนในชุมชนจึงรวมตัวกันสร้างหลวงพ่อบ้างและอุโบสถจำลองไว้ที่ วัดนครชุม ชาวบ้านและวัดโพธิ์ประทับช้างทำสังกรรม งานบุญ งานบวชในโบสถ์ (โบราณสถาน) วัดท่าบัวโดยใช้ศิลาแลงมาทำเป็นวิหาร ในเชิงเศรษฐกิจวัดนครชุมจุดขายคือวิหารเก่าที่มีมนต์ขลังใน

¹⁻⁵ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkhorrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: Email: nathaya.raj@mcu.ac.th, Tel. 092-4424263

สถาปัตยกรรม วัดโพธิ์ประทับช้างมีนกแก้วโฌง มหกรรมล่องเรือดูหิ่งห้อย วัดท่าบัวมีประเพณีลอยกระทง และ 3) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และศาสนาการท่องเที่ยวผ่านแม่น้ำพิจิตรและถนนสายรอง เช่น สถานีรถไฟพิจิตร วัดท่าหลวง บึงสีไฟ เมืองเก่า วัดนครชุม วัดโพธิ์ประทับช้าง ชมสวนส้มโอ เยี่ยมชมวิถีชีวิตริมแม่น้ำเที่ยววัดท่าบัว ไร่หลวงพ่อบึงวัดบางคลาน และชมจุดบรรจบแม่น้ำพิจิตรและแม่น้ำยม เป็นต้น

คำสำคัญ: แม่น้ำพิจิตร, วัด, พระพุทธศาสนา, การท่องเที่ยว, จังหวัดพิจิตร

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the story of the Phichit River; 2) to analyze the myths and the role of legend; and 3) to propose patterns and routes of Buddhist temple tourism related to the myths and legends of the Phichit River Basin people. It was a qualitative research consisting of in-depth interviews, focus group discussion with 15 key informants. checking the triangular data on how to collect data, analyzing content and explaining in a descriptive way were used. The results of the research revealed that 1) the temple had terrain adjacent to the road and the Phichit River which had legends, stories, such as Wat Nakhon Chum, an old temple about 800 years old, Phichit Old City Park, Phraya Khodtrabong, City Pillar Shrine, Wat Mahathat, Chalawan Cave, Sri Mala island, Wat Pho Prathap Chang, Phra Buddhachao Sua, Luang Pho Toh or Luang Pho Yim. Wat Tha Bua had Luang Pho Ngoen's Lan Dhamma Forest Park. Vihara of Luang Pho Chuen was built with the only laterite brick in Phichit; 2) stories from villagers/non-compassion had two dimensions, namely, the transfer of Luang Pho Phet from Wat Nakhon Chum to be enshrined at Wat Tha Luang. But the people in the community gathered together to build Luang Pho Phet and a replica of the chapel at Wat Nakhon Chum. Villagers and Wat Pho Prathap Chang performed Sanghakamma, religious ceremonies, ordination ceremonies in Buddhist chapel (ancient site). Wat Tha Bua used laterite as a Vihara. Economically, the selling point of Wat Nakhon Chum was an old temple that was magical in architecture. Wat Pho Prathap Chang had an Alexandrine Parakeet, cruise

festival for watching fireflies. Wat Tha Bua had Loi Krathong tradition and; 3) historical and religious tourism through the Phichit River and secondary roads such as Phichit Railway Station, Wat Tha Luang Bueng Si Fai, the old city, Wat Nakhon Chum, Wat Pho Prathap Chang to see a pomelo orchard, visit the riverside lifestyle, visit Wat Tha Bua, pay homage to Luang Pho Ngern of Wat Bang Khlan and see the confluence of the Phichit and Yom rivers.

Keywords: Phichit River, Wat, Buddhism, Tourism, Phichit Province

บทนำ

การค้นหาวรรณคดีท้องถิ่นไทยเป็นเสมือนการเดินทางเข้าไปในป่าลึกแห่งอดีตที่นำหลงใหลเพราะเป็นอาณาบริเวณที่มีทั้งความซับซ้อนหลากหลายและกว้างขวางยิ่ง จนบางครั้งทำให้รู้สึกกรังเกรง หวาดหวั่นในความไพศาลของพรมแดนความรู้ “ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไทย” ช่วยให้คนรุ่นใหม่มองเห็นตัวเอง และคุณค่าของพื้นที่ที่สำคัญบางส่วนที่อาจจะละเลยหรือมองข้ามกันมานานก่อนอย่างก้าวไปข้างหน้าพร้อมกับอดีตอย่างมั่นคง (ยงยุทธ ชูแว่น, 2562)

ตำนานและเรื่องเล่าปรัมปราท้องถิ่นโดยทั่วไป “ตำนาน” มักจะถูกมองว่าเป็นเรื่องเล่าปรัมปรา ลึกลับ เหนือธรรมชาติที่เชื่อถือไม่ได้ บ้างก็ว่าเป็นเรื่องของโบราณ จึงมักถูกมองว่าคร่ำครึหรือล้าสมัย แต่ในอีกความหมายหนึ่ง ตำนานกลับผูกพันตัวเองอยู่กับความขริบขลิบ คัดค้านที่นำเชื่อถือ และควรค่าแก่การยกย่อง อันที่จริงตำนานเป็น “ความรู้สึกนึกคิด” ของปัจจุบัน (ที่มีการเล่าตำนานนั้น ๆ) มากกว่าอดีต ตำนาน คือ การ “ทบทวน” กันของอดีตกับปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้ตำนานจึงทำหน้าที่เชื่อมโยงและส่งให้อดีตความหมายต่อปัจจุบันมากกว่าที่อดีตจะมีความหมายต่อตัวของอดีตเอง มโนทัศน์วัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies) ที่ใช้วิเคราะห์ดับทตำนานท้องถิ่นภาคใต้ เช่น อิกายัตชายแดนใต้/มาเลเซียตอนเหนือ และตำนานผสมผสานระหว่างคติพุทธ ฮินดู และคติมลายู ในฐานะตัวบททางวัฒนธรรม (Cultural Text) โดยสร้างคำอธิบายผ่านแนวคิดเรื่องวาทกรรมอำนาจของนักคิดกลุ่มหลังสมัยใหม่ เพื่อแสดงให้เห็นว่า ตำนานท้องถิ่นหาใช่แค่เพียงนิทานที่เล่าสืบต่อกันมาเพื่อความบันเทิงหรือสื่อเนื้อหาสาระแต่เพียงผิวเผินเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่และเครื่องมือในการต่อสู้ช่วงชิงการนิยามความหมายตัวตนทางวัฒนธรรมและการเมืองของคนภาคใต้ในอดีต ตำนานเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า กลุ่มชนชายขอบมีมโนทัศน์ต่ออำนาจอย่างไร และส่งผลให้การเมืองในประวัติศาสตร์ของคนภาคใต้ดำเนินไปอย่างไร คนท้องถิ่นที่ดูเหมือนไร้อำนาจใน

คำอธิบายทางประวัติศาสตร์การเมืองกระแสหลัก แท้จริงแล้วไม่ได้ไร้อำนาจ พวกเขาสร้างอำนาจในแบบของตนเองขึ้นมาต่อสู้เพื่อตัวตนในทางวัฒนธรรมและการเมือง พวกเขามีอำนาจในการกำหนดชะตาชีวิตทางประวัติศาสตร์ โดยวิธีของพวกเขาเอง (พิเชฐ แสงทอง, 2559)

“ตำนาน” เรื่องเล่าที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่เก่าแก่ยาวนาน สะท้อนถึงวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ ยิ่งถ้าเรื่องไหนมีเนื้อหารายละเอียดมาก ก็จะพบกับความไม่น่าเชื่อถือ จึงทำให้นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์บางท่าน ไม่นำมาใช้เป็นหลักฐานในการศึกษา ทั้งที่เราสามารถนำมาตรวจสอบเปรียบเทียบกับหลักฐานอื่น ๆ ได้ จึงทำให้ตำนานถูกประเมินค่าจนต่ำไปกว่าที่ควรจะเป็น หรือนำข้อมูลจากเรื่องราวในตำนาน แล้วชี้ให้เห็นว่าเรื่องนั้นได้เกิดขึ้นจริง ๆ โดยไม่ได้ศึกษาทำความเข้าใจในความหมายอย่างถ่องแท้ จึงทำให้ใช้ตำนานผิดไปเพื่อใช้ข้อมูลจากตำนานได้ถูกต้อง แสดงถึงวิธีการใช้ตำนาน โดยเฉพาะตำนานที่เกี่ยวกับการกำเนิดของบ้านเมืองผู้คน เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โดยอธิบายถึงแนวคิดอันเป็นพื้นฐานที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องตำนาน (พิเศษ เจริญพันธุ์พงษ์, 2555) เช่นเดียวกับการเดินทางค้าขายในอดีตกระทำผ่านแม่น้ำ ในจังหวัดพิจิตรเอง ก็มีวัด/แม่น้ำที่สำคัญในทางทางประวัติศาสตร์และมีตำนานควบคู่กันอีกด้วย

แม่น้ำพิจิตร คือทางเดินเก่าของแม่น้ำน่าน ต้นกำเนิดของแม่น้ำพิจิตรนั้นไหลแยกจากแม่น้ำน่านที่บ้านวังกระดี่ทอง ในท้องที่อำเภอเมืองพิจิตร มีทิศทางการไหลของน้ำอยู่ในแนวเหนือ-ใต้ สภาพลำนํ้าคดเคี้ยว บางแห่งร่องน้ำตื้นเขินและแห้งในฤดูแล้ง เนื่องจากมีฝายกั้นน้ำไว้เป็นช่วงๆ เพื่อสูบน้ำขึ้นมาใช้ทำสวนผลไม้ต่าง ๆ โดยเฉพาะส้มโอในเขตโพธิ์ประทับช้าง (จังหวัดพิจิตร, 2555)

วัดในพระพุทธศาสนา หมายถึง ศาสนสถานอันเป็นสถานที่ของพระพุทธศาสนามีพระสงฆ์จำพรรษามีขนาดพื้นที่ทั้งความกว้าง ความยาวที่ชัดเจน สำหรับใช้ทำศาสนกิจวัตรของพุทธบริษัท มีลักษณะเป็นส่วนป่าอันนารัณรมย์ มีทั้งตัวอาคารและเสนาสนะ เป็นสัปปายะเหมาะแก่การบำเพ็ญศีล สมาธิ ปัญญา โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ประเภท วัดคามวาสี และวัดอรัญวาสี นอกจากนี้ในประเทศไทยยังได้แบ่งประเภทของวัดออกเป็น 2 ประเภท คือ วัดที่ได้วิสุงคามสีมาและสำนักสงฆ์ เป็นสถานที่ที่มีความสำคัญสำหรับพุทธศาสนิกชนเป็นอย่างยิ่ง วัดถือว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้า เป็นบ่อเกิดแห่งพระสัทธรรม เป็นที่อาศัยอยู่ของพระสงฆ์สาวกผู้ปฏิบัติปฏิบัติชอบ เป็นสถานศึกษาวิชาการต่าง ๆ เป็นสถานที่บำเพ็ญบุญกุศลทานศีลภาวนา และเป็นสถานสังคมสงเคราะห์สำหรับประชาชน (พระศรีสิทธิวิเทศ (ธวัชชัย รสเลิศ) และพระมหา มิตร์ ฐิตปญโญ, 2563)

แม่น้ำพิจิตรนับว่าเป็นแม่น้ำสายสำคัญที่สัมพันธ์กับวิถีของคน เรื่องเล่า ตำนานใน จังหวัดพิจิตร และใช้ในการเดินทางคมนาคมทางน้ำในสมัยอดีตถึงปัจจุบัน การคมนาคมในแม่น้ำ พิจิตรก็ได้ลดลงเนื่องจากการมีคมนาคมทางถนนและรถยนต์เพิ่มมากขึ้น แต่เรื่องราวจากอดีตจนถึง ปัจจุบันของแม่น้ำพิจิตรนั้นยังตราตรึงอยู่กับเรื่องเล่าของ “พญาชาละวัน” และสัมพันธ์กับคนใน จังหวัดพิจิตรเช่นนั้นแล้วแม่น้ำพิจิตรไหลจากเหนือจากบ้านวังกระดี่ทองลงไปใต้สุดหมู่บ้านบาง คลาน แม่น้ำพิจิตรจึงสัมพันธ์กับวัดที่อยู่ริมสองฝั่งแม่น้ำของจังหวัดพิจิตร ที่มีวัดที่โดดเด่นและสำคัญ นั่นก็คือวัดนครชุมเป็นวัดเก่าแก่และมีวิหารมหาอุดที่เป็นศิลปกรรมที่เก่าแก่ที่เป็นน่านศึกษาในเชิง ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และการท่องเที่ยวในอำเภอเมือง ปัจจุบันนี้วัดโพธิ์ประทับช้างเป็นวัด ที่สร้างในสมเด็จพระเจ้าเสือที่สร้างไว้อยู่ข้างแม่น้ำพิจิตรและปัจจุบันนี้ก็ได้มีโบราณสถานเก่าแก่ที่ ทรงคุณค่าที่มองในเรื่องของสถาปัตยกรรมและเรื่องเล่าโบราณที่สัมพันธ์กับคนในพื้นที่ปัจจุบันนี้อยู่ ในการควบคุมและดูแลโดยกรมศิลปากร หน้าโบสถ์เป็นแม่น้ำพิจิตรถือว่าเป็นแม่น้ำที่ใสสะอาด บริสุทธิ์พอสมควรสิ่งที่เอ่ยอ้างมานั้นไม่มากจนเกินไปเพราะมีดัชนีชี้วัดสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นในพื้นที่นั่นก็ คือ มี “เทศกาลล่องเรือดูหิ่งห้อย” ตามลำน้ำพิจิตรที่อำเภอโพธิ์ประทับช้าง วัดท่าบั่วที่เป็นวัดเก่าแก่ ที่มีวิหารเก่าแก่ที่ทรงคุณค่าในเรื่องของศิลปกรรมและเรื่องเล่าคนโบราณที่สัมพันธ์กับคนท่าบั่วและ ตั้งอยู่ข้างแม่น้ำพิจิตรที่มีวิถีชีวิตในคนหาปลาที่สดและสัมพันธ์กับวัดพระพุทธศาสนาและวิถีชุมชน ท้องถิ่น

ดังนั้นแล้วการจัดการท่องเที่ยวผ่านเรื่องเล่าของแม่น้ำพิจิตรที่สัมพันธ์กับวัดใน พระพุทธศาสนาที่เป็นรูปแบบในการจัดการการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้ชื่น ชมตำนานของแม่น้ำพิจิตรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงและสร้างเรื่องเล่ามากมายที่ เป็นพลวัตของชุมชนท้องถิ่น และมีวัดในพระพุทธศาสนาที่ทำให้คนได้ซึมซับ “ความสุขทางกาย” นั่นก็คือรูปแบบของการท่องเที่ยว “ความสุขทางใจ” ที่สัมพันธ์กับวัดและพระพุทธศาสนาที่สร้าง ความอึดอ้อมอีกรูปแบบหนึ่ง ผ่านเส้นทางของแม่น้ำพิจิตรที่คดเคี้ยวจากเหนือลงใต้และมีวัดสองฝั่ง นับว่าเป็นรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่ง เป็นรูปแบบใหม่ของพื้นที่ที่สมควรที่จะ สนับสนุนและส่งเสริมเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาที่สามารถท่องเที่ยวทาง รถยนต์ที่สัมพันธ์กับวัดและพระพุทธศาสนาของจังหวัดพิจิตรสืบต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาด้าน เรื่องเล่าแม่น้ำพิจิตรที่สัมพันธ์กับวัดในพระพุทธศาสนาในจังหวัด พิจิตร

2. เพื่อวิเคราะห์เรื่องเล่าปรัมปรา ตรวจสอบข้อเท็จจริงและบทบาทของตำนานแม่น้ำพิจิตรกับวัดในฐานะประวัติศาสตร์นิพนธ์

3. เพื่อเสนอรูปแบบและเส้นทางการท่องเที่ยววัดในพระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับเรื่องเล่าตำนานของคนในท้องถิ่นลุ่มน้ำพิจิตร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา “แม่น้ำพิจิตร” วัดในพระพุทธศาสนา: กับเส้นทางการท่องเที่ยวในจังหวัดพิจิตร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเอกสาร การวิจัยภาคสนาม ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มในการเก็บข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

แหล่งข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษา คือ เจ้าอาวาส คณะกรรมการวัด ผู้นำชุมชน ประชาชนทั่วไป และปราชญ์ชาวบ้าน พื้นที่ลุ่มน้ำจังหวัดพิจิตร รวมทั้งสิ้น 15 รูป/คน โดยการใช้แบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลและคำตอบที่เป็นจริงและครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลและวิธีการสร้างเครื่องมือ พร้อมทั้งการหาคุณภาพ เครื่องมือดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยการสัมภาษณ์ในประเด็นตำนาน เรื่องเล่าแม่น้ำพิจิตรที่สัมพันธ์กับวัดในพระพุทธศาสนาในจังหวัดพิจิตร วิเคราะห์เรื่องเล่าปรัมปรา (Myth และ Mythology) ตรวจสอบข้อเท็จจริงและบทบาทของตำนานแม่น้ำพิจิตรกับวัดในฐานะประวัติศาสตร์นิพนธ์ (Historiography) รูปแบบและเส้นทางการท่องเที่ยววัดในพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับเรื่องเล่าตำนานของคนในท้องถิ่นลุ่มน้ำพิจิตรเป็นต้น

2. แบบสนทนากลุ่ม ประเด็นดังนี้ เรื่องเล่าปรัมปรา (Myth และ Mythology) แม่น้ำพิจิตรที่สัมพันธ์กับวัดในพระพุทธศาสนาในจังหวัดพิจิตร ข้อเท็จจริงและบทบาทของตำนานแม่น้ำพิจิตรและวัดในฐานะประวัติศาสตร์นิพนธ์ (Historiography) ที่เกี่ยวกับความเป็นมาของเมืองและชุมชน (Myth of Places) รูปแบบและเส้นทางการท่องเที่ยววัดในพระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับเรื่องเล่าตำนานในฐานะประวัติศาสตร์ของคนในท้องถิ่นลุ่มน้ำพิจิตร ปัญหา อุปสรรค และเส้นทางการท่องเที่ยววัดในพระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับเรื่องเล่าตำนานในฐานะประวัติศาสตร์ของคนในท้องถิ่นลุ่มน้ำพิจิตรเป็นต้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) จากการรวบรวมเอกสารต่างๆ ทัศนคติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเล่าปรัมปรา (Myth และ Mythology) แม่น้ำพิจิตรที่สัมพันธ์กับวัดในพระพุทธศาสนาในจังหวัดพิจิตร มาศึกษาวิเคราะห์และนำมาศึกษาในรูปของการอธิบายพรรณนา เพื่อให้เกิดความเข้าใจยิ่งขึ้น และสร้างสรรค์แนวทางการคิดในการศึกษา

2. การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการกับเจ้าอาวาส คณะกรรมการวัด ผู้นำชุมชน ประชาชนทั่วไป และปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำจังหวัดพิจิตร

3. การสนทนากลุ่มเฉพาะโดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมมีโอกาสพูดคุยและแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระระหว่างผู้ร่วมวิจัยหรือผู้เข้าร่วมด้วยกันเองโดยใช้แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยขออนุญาตใช้โทรศัพท์บันทึกเสียงในขณะสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลการสัมภาษณ์ที่ครบถ้วนนอกจากการบันทึกในแบบสัมภาษณ์ การขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปบันทึกภาพขณะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และบันทึกภาพการสนทนากลุ่มเพื่อนำมาเป็นหลักฐานส่วนหนึ่งของการวิจัยในการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูล การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) คือการใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กันเพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีซักถามควบคู่ไปกับการสนทนากลุ่ม พร้อมกันนั้นก็ศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบด้วย

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) ด้วยการจำแนกข้อมูลเป็นชนิด ๆ (Typologies) คำว่า (Typologies) ใช้ในที่นี้หมายถึงขั้นตอนของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันไปการจำแนกแบบที่ใช้แนวคิดทฤษฎีเรื่องเล่าปรัมปรา (Myth และ แนวคิดทฤษฎีประวัติศาสตร์นิพนธ์ (Historiography) แนวคิดทฤษฎีการจัดการท่องเที่ยวทางศาสนาในพระพุทธศาสนา แนวคิดทฤษฎีการจัดการท่องเที่ยวทางศาสนา สภาพทั่วไปของจังหวัดพิจิตร รวมถึงหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้อง แล้วจำแนกชนิดในเหตุการณ์หนึ่งๆ โดยยึดแนวคิดทฤษฎีเป็นกรอบในการจำแนก แล้วใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และผู้วิจัยได้วางเค้าโครงข้อมูลโดยการทำรายชื่อคำหรือข้อความในเอกสารที่จะถูกนำมาวิเคราะห์และแบ่งไว้เป็นประเภท (Categories) การทำเช่นนี้จะช่วยให้การวิเคราะห์มีความสม่ำเสมอ ผู้วิเคราะห์สามารถตัดสินใจได้ว่าคำหรือข้อความใดออกมาจากเอกสารหรือตัวบท (Text) และนอกจากนี้ยังใช้ตารางช่วยในการวิเคราะห์อีกด้วย

สรุปผลการวิจัย

ในส่วนนี้ขอกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนและวัด “แม่น้ำพิจิตร” วัดและชุมชนกับแหล่งท่องเที่ยว ตำนาน เรื่องเล่าแม่น้ำพิจิตรที่สัมพันธ์กับวัดในพระพุทธศาสนา ข้อเท็จจริงและบทบาทของตำนาน วัด และแม่น้ำพิจิตร และเส้นทางการท่องเที่ยววัดในพระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับเรื่องเล่าตำนานของคนในท้องถิ่นลุ่มน้ำพิจิตร ผลการวิจัยพบว่า

1. ตำนาน เรื่องเล่าแม่น้ำพิจิตรที่สัมพันธ์กับวัดในพระพุทธศาสนาในจังหวัดพิจิตรพบว่า เมื่อกล่าวถึงจังหวัดพิจิตร ทุกคนต้องกล่าวขวัญถึง “ตำนานไอ้ไข่” หรือ “พญาชาละวัน ไกรทอง ตะเภาแก้ว ตะเภาทอง” ที่เป็นเรื่องเล่าสืบทอดกันมาจากอดีตจนถึงปัจจุบันที่มีความผูกพันกับตำนานและเรื่องเล่าของแม่น้ำพิจิตรเดิมทีนั้นแม่น้ำพิจิตรเป็นเส้นทางเก่าของแม่น้ำน่าน เมื่อนึกถึงเมืองพิจิตรในมิติของพระพุทธศาสนาก็มีตำนานเรื่องเล่าของหลวงพ่อพะชรที่เป็นพระคู่บ้านคู่เมืองประจำจังหวัดพิจิตร อีกด้วย และมีหลักฐานที่เชื่อมโยงกันถึงการตั้งถิ่นฐานของคนนั้นก็คือ เมืองเก่าพิจิตรที่มีเรื่องเล่าของการสร้างเมืองหรือ “พญาโคตรตะบอง” ที่สัมพันธ์กับนครไชยบุรีและยังมีหลักฐาน คือ คูเมืองเก่าในปัจจุบันและมีโบราณสถานนั้นก็คือวัดมหาธาตุ และเป็นที่ตั้งของศาลหลักเมืองในปัจจุบันอีกด้วย เมื่อเรากล่าวถึงวัดนครชุมเป็นวัดเก่าแก่ที่มีอายุกว่า 800 กว่าปีปัจจุบันมีวิหารเก่าและมีพระพุทธรูปเก่าอยู่ในพื้นที่ที่มีพื้นที่ติดกับเมืองเก่าพิจิตร เมื่อกล่าวถึงวัดโพธิ์ประทับช้างที่มีเรื่องเล่าของ “พระเจ้าเสือ” และแม่น้ำพิจิตรแล้วปัจจุบันยังเป็นที่ตั้งของอุโบสถหรือโบสถ์ที่ใช้ทำสังฆกรรม ณ ปัจจุบันเมื่อกล่าวถึงวัดท่าบัวก็มีเรื่องเล่าของแม่น้ำพิจิตรและ “หลวงพ่อขึ้น” และการเดินทางการสัญจรที่เชื่อมโยงกับนครไชยบุรีและวัดหิริญญารามหรือ “วัดหลวงพ่อเงิน” ในปัจจุบัน

2. การวิเคราะห์เรื่องเล่าปรัมปรา ตรวจสอบข้อเท็จจริงและบทบาทของตำนานแม่น้ำพิจิตรกับวัดในฐานะประวัติศาสตร์นิพนธ์ พบว่า เมื่อเราวิเคราะห์ถึงเรื่องเล่าปรัมปรานอกจากที่เป็นเรื่องเล่าหลักไม่ว่าจะเป็นเรื่องเมืองเก่า เรื่องหลวงพ่อพะชร พระเจ้าเสือ นครไชยบุรี หรือหลวงพ่อเงินเองก็ตามสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เมื่อมองมิติของชุมชนบวกกับเศรษฐกิจและรายได้ของคนในชุมชนท้องถิ่นก็ยังมีเรื่องเล่าของชุมชนที่ติดค้างจากอดีตนั้นก็คือวัดนครชุมที่เป็นวัดเก่าที่เป็นที่ประดิษฐานของหลวงพ่อพะชรที่สัมพันธ์กับอำนาจรัฐสยามส่วนกลางเมื่อครั้งอดีตและยังมีการย้ายหลวงพ่อพะชรไปไว้ ณ วัดท่าหลวงในปัจจุบัน และเชื่อมโยงกับการตั้งถิ่นฐานเมืองเก่า คูเมืองเก่าและในเรื่องของการจัดการท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับวัดโรงช้าง บึงสีไฟ และวัดท่าหลวง เป็นต้น วัดโพธิ์ประทับช้างเองมีแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานจากกรมศิลปากรนั้นก็คือโบสถ์เก่า ณ ปัจจุบันนี้ก็ยังคงใช้ทำสังฆกรรมของพระสงฆ์อยู่เมื่อเรามองการเชื่อมโยงในปัจจุบันก็มีกลุ่มในเรื่องของ

การจัดการท่องเที่ยวเรื่องของหิงห้อย เรื่องของส้มโอโพธิ์ประทับช้าง เรื่องของการดูนกวัดโพธิ์ประทับช้างนกแก้วโม่ง เป็นต้น วัดวัดท่าบัวก็ยังมีเรื่องเล่าของหลวงพ่อซึ่งการจัดการท่องเที่ยวผ่านแม่น้ำพิจิตรการสร้างวิหารเก่าและพระพุทธรูปเก่าแต่มีการผสมผสานในเรื่องของวัสดุที่เป็นสมัยใหม่แต่อาจมองย้อนยุคกลับไปในสมัยอดีตนั้นก็คือวิหารที่สร้างด้วยศิลาแลงพร้อมกับการสร้างเส้นทางนั้นก็คือการไหว้พระที่อยู่จุดบรรจบของแม่น้ำพิจิตรและแม่น้ำยมหรือคนในท้องถิ่นเรียกว่า “วัดหลวงพ่อกเงินและนครไชยบุรี” ก็ยังมีแหล่งของเก่าอยู่บริเวณนั้น เช่น เตาเผาโบราณปรากฏอยู่ ณ ปัจจุบัน

3. รูปแบบและเส้นทางการท่องเที่ยววัดในพระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับเรื่องเล่าตำนานของคนในท้องถิ่นลุ่มน้ำพิจิตร พบว่า การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวจะวัดที่สัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาที่ปลูกจิตชิตแนบกับแม่น้ำพิจิตรและถนนเรียบแม่น้ำพิจิตรนักท่องเที่ยวสามารถไปเที่ยวไหว้วิหารเก่าในวัดนครชุมและสามารถเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวไหว้ศาลหลักเมืองไหว้วัดมหาธาตุและพญาโคตรตะบองและสามารถเดินชมสวนรุกขชาติในพื้นที่เมืองเก่าพิจิตรได้ไม่ไกลจากนั้นสามารถท่องเที่ยวบึงสีไฟที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านทางธรรมชาติของจังหวัดพิจิตรอีกด้วยและเชื่อมร้อยเชื่อมโยงไปถึงวัดท่าหลวงที่มีหลวงพ่อพชรประดิษฐานอยู่และอีกหนึ่งสถานที่ที่น่าสนใจนั้นก็คืออาคารสถาปัตยกรรมเก่าแบบสไตล์นีโอคลาสสิก สถานีรถไฟจังหวัดพิจิตร ที่ติดอันดับ 1 ใน 10 สถานีรถไฟที่สวยงามที่สุดในประเทศ พร้อมกับการเดินทางท่องเที่ยวแหล่งโบราณสถานนั้นก็คือวัดโพธิ์ประทับช้างที่อยู่ติดกับแม่น้ำพิจิตรสามารถดูนกแก้วโม่งที่ออกหากินและกลับมาในเวลา 17:00 น. ของทุกวันเมื่อตกกลางคืนเราสามารถท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนนั้นก็คือล่องเรือชมหิงห้อยในแม่น้ำพิจิตร (เดือนพฤศจิกายน) ต่อจากนั้นไหว้พระในวิหารเก่าวัดท่าบัวสักการะหลวงพ่อกเงินพร้อมกับการเที่ยวชมจุดบรรจบของแม่น้ำพิจิตรและแม่น้ำยมที่อยู่ไม่ไกลจากวัดศิริบุญรามหรือวัดหลวงพ่อกเงินอีกด้วย พร้อมกับการท่องเที่ยวในมิติของอุทยานเมืองเก่านั้นก็คือนครไชยบุรีแล้วพบกับเตาเผาโบราณที่ยังคงมีร่องรอยในการประกอบอาชีพของคนนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันสิ่งต่างๆ ที่กล่าวมานั้นเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวแม่น้ำพิจิตรที่สัมพันธ์กับวัดในพระพุทธศาสนาที่อยู่บริเวณแม่น้ำพิจิตรและถนนเพื่อความสุขทางกายและความสุขทางใจในการท่องเที่ยววิถีใหม่ของวัดในพระพุทธศาสนาเป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

“ของกินไม่กินมันก็เน่า ของเก่าไม่เลา มันก็ลืม”

คณะทำงานวิจัยต้องการทำความเข้าใจ “แม่น้ำพิจิตร” วัดในพระพุทธศาสนา: กับเส้นการท่องเที่ยว (หลังโควิด 19) ในจังหวัดพิจิตรงานชิ้นนี้ต้องการชุดตำนาน เรื่องเล่าแม่น้ำพิจิตรของท้องถิ่น (ไม่ใช่ของชนชั้นนำ) ที่สัมพันธ์กับวัดในพระพุทธศาสนา (ถึงแม้จะถูกกำหนดด้วยอำนาจผู้ปกครองจากส่วนกลางที่สามารถชี้นำชุมชนท้องถิ่นได้ เช่น การย้ายพระพุทธรูปที่สำคัญของชาวบ้าน) ก็ตามแต่ยังมีกลิ่นไอของชาวบ้านอยู่มาก จากการวิเคราะห์เรื่องเล่าปรัมปรา (Myth และ Mythology) ในการตรวจสอบตำนานในฐานะประวัติศาสตร์นิพนธ์ (Historiography) แต่ฝั่งชาวบ้านแล้วนำมาเสนอเส้นทางการท่องเที่ยววัดในพระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับเรื่องเล่า ตำนานของคนในท้องถิ่นลุ่มน้ำพิจิตรอีกแบบ

ตำนาน เรื่องเล่าแม่น้ำพิจิตรที่สัมพันธ์กับวัดในพระพุทธศาสนาในจังหวัดพิจิตร พบว่าแม่น้ำพิจิตรเป็นแม่น้ำสายธรรมชาติที่ไหลมาจากแม่น้ำน่าน สมัยก่อนใช้สัญจรทำการค้าขายตลอดสองข้างทางแม่น้ำพิจิตรจะมีการสร้างวัด มีชุมชนอาศัยอยู่ แต่เมื่อแม่น้ำได้เปลี่ยนทิศทางการไหลวิถีชีวิตก็เปลี่ยนไปด้วย และแม่น้ำพิจิตรยังได้มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับชาละวันไกรทองเพราะเชื่อว่าสมัยก่อนมีกระแซจจำนวนมากตามวัดต่าง ๆ ได้มีการประดิษฐานหลวงพ่อชื่อดังตั้งแต่สมัยอยุธยา มีแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา มีโบราณสถาน อุโบสถเก่า วิหารเก่า เพราะวัดส่วนใหญ่เกิดในสมัยเมืองเก่าโบราณ มีการท่องเที่ยวเชิงระบบนิเวศ คือ การชมหิ่งห้อยช่วงเดือนพฤศจิกายน การชมสวนส้มโอของชาวบ้าน เป็นต้น

การวิเคราะห์เรื่องเล่าปรัมปรา (Myth และ Mythology) ตรวจสอบข้อเท็จจริงและบทบาทของตำนานแม่น้ำพิจิตรกับวัดในฐานะประวัติศาสตร์นิพนธ์ (Historiography) พบว่าบทบาทของแม่น้ำพิจิตรตั้งแต่สมัยโบราณมาเชื่อว่ามียู่งจริง เนื่องจากการค้นพบวัตถุโบราณเมืองเก่าต่าง ๆ (มีตำนานพระยาศรีโคตรบอง) การสร้างสิ่งปลูกสร้างตลอดสองข้างทางแม่น้ำ เช่น การสร้างวัดและวัดส่วนใหญ่จะอยู่ริมแม่น้ำ รูปแบบการปลูกบ้านเรือน การใช้แม่น้ำในการดำรงชีวิต มีการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการประดิษฐ์ของใช้ต่าง ๆ ในการใช้ชีวิตริมแม่น้ำ เช่น ไม้คานเอาไว้หาบน้ำ มีการสานกระบุง และอุปกรณ์ในการหาปลาที่หลากหลาย เป็นต้น

รูปแบบและเส้นทางการท่องเที่ยววัดในพระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับเรื่องเล่าตำนานของคนในท้องถิ่นลุ่มน้ำพิจิตร พบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่มีความเชื่อด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น ศาลหลักเมือง เจ้าพ่อเสือ เป็นต้น เมื่อมีการขุดค้นพบโบราณวัตถุต่าง ๆ จึงทำให้ชาวบ้านมีความเชื่อมากขึ้น และยังเป็นการบ่งบอกถึงความเป็นอยู่ตั้งแต่สมัยอดีตที่ชาวบ้านได้ใช้ชีวิตคู่กับแม่น้ำ เช่น การใช้สัญจร ค้าขาย ทำการเกษตร อุบาสกบิโศกต่าง ๆ ดังนั้นจึงอยากให้มีการส่งเสริมการฟื้นฟู

แม่น้ำให้กลับมามีชีวิตอีกครั้งและยังส่งเสริมการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เพื่อให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป

ทั้งนี้จากการศึกษา พบว่า งานวิจัยนี้มีความเห็นสอดคล้องกับงานวิจัยของอ้อมบุญทิพย์สุนา (2563) พบว่า วิถีชีวิตของชาวบ้านพึ่งพาทรัพยากรแม่น้ำโขงเป็นหลักในฐานะแหล่งอาหาร แหล่งสร้างรายได้ และแม่น้ำโขงคือพื้นที่ทางวัฒนธรรมสำคัญมากเห็นได้พิธีกรรมแข่งเรือ และ ตำนานความเชื่อร่วมเรื่องยักษ์ที่สัมพันธ์กับแม่น้ำโขง งานวิจัยของสุรัชย์ ชินบุตร (2563) พบว่า พระยาศรีโคตรบองเป็นวีรบุรุษทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่มีบทบาทอยู่ในดินแดนที่ราบลุ่มแม่น้ำโขง เรื่อยไปถึงดินแดนภาคกลางของประเทศไทยในแถบจังหวัดพิจิตร ลพบุรี สุโขทัย และยังเข้าไปมีอิทธิพลในเมืองพระตะบอง ประเทศกัมพูชา และผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งพ่อเมืองพิจิตรจะต้องมากราบไหว้พระยาศรีโคตรบอง พระยาศรีโคตรบองได้กลายเป็นผีอารักษ์ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของเมืองสะท้อนให้เห็นว่าในขณะที่ไม่มียุทธชาติเกิดขึ้นพระยาศรีโคตรบองได้รับการยกย่องเป็นวีรบุรุษของกลุ่มชาติพันธุ์ในดินแดนสุวรรณภูมิ ดังนั้นพระยาศรีโคตรบองจึงเรียกได้ว่าเป็น วีรบุรุษกลุ่มมอญ-เขมร และชาวลัทธิ เหล่าฤทธิ (2558) ได้ทำการศึกษาเรื่องเที่ยววัด: แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมริมฝั่งแม่น้ำโขง จังหวัดหนองคาย จากการศึกษาพบว่า ประวัติความเป็นมาของวัด ในพื้นที่จังหวัดหนองคายมีความเกี่ยวข้องกับประวัติชาติพันธุ์ของฝั่งโขงปรากฏหลักฐานจากเอกสาร โบราณสถาน โบราณวัตถุ โดยเฉพาะสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชแห่งราชอาณาจักรล้านช้าง ระยะต่อมามีความผูกพันกับทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของราชอาณาจักรสยามปัจจุบัน วัดเหล่านี้มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ พุทธปฏิมา และภูมิทัศน์ของวัด งานวิจัยของธนู ศรีทองและคณะ (2563) พบว่า การสร้างมูลค่าเพิ่มทรัพยากรการท่องเที่ยวของหมู่บ้านท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาจังหวัดสุรินทร์ มี 8 แนวทาง ได้แก่ (1) การตอบสนองรสนิยมของผู้บริโภค (2) การเน้นตัวผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่น (3) การจัดการทุนทางวัตถุดิบ (4) กระบวนการผลิต (5) การนำเสนอผลิตภัณฑ์ (6) การให้บริการ (7) การสร้างแบรนด์ของผลิตภัณฑ์ (8) การเข้าถึงผู้บริโภค และงานวิจัยของวนิดา ขำเขียว (2562) พบว่า การท่องเที่ยวเชิงแสงบุญทางพระพุทธศาสนา อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีลักษณะการท่องเที่ยวที่สรุปได้เป็น 3 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการท่องเที่ยวแบบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางพระพุทธศาสนา 2) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา 3) รูปแบบการท่องเที่ยวแบบปฏิบัติธรรม ทั้ง 3 รูปแบบนี้นักท่องเที่ยวได้หลักธรรมสำคัญ คือ ทาน ศีล ภาวนาและปัญญาแต่ระดับความเข้มข้นของหลักธรรมในแต่ละรูปแบบนั้นความเด่นชัดแตกต่างกันไป ถึงกระนั้นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงแสงบุญทางพระพุทธศาสนาทั้ง 3 รูปแบบนี้ แสดงออกถึงการบูชาพระรัตนตรัยทั้ง 2 ประการ คือ อามิสบูชา

และปฏิบัติบูชา การท่องเที่ยวแบบนี้จึงเป็นการท่องเที่ยวที่ใช้พระพุทธศาสนาเป็นหลักและเสริมด้วยวิชาการประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในท้องถิ่น

ในที่นี้คณะผู้วิจัยขอยกสรุปลงานของยาวลักษณ์ เหล่าฤทธิ์ (2558) สรุปได้ว่า วัดนอกจากจะเป็นศาสนสถานที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาแล้วยังมีสิ่งที่น่าสนใจที่สามารถปรับปรุงพัฒนาให้มีคุณค่าทางด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีกด้วย

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอสรุปองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

วัดนอกจากจะเป็นที่พักของพระสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่แล้วยังเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงงานประวัติศาสตร์ งานสถาปัตยกรรม และพุทธศิลป์ ที่มีความสัมพันธ์อยู่ในแต่ละวัดแล้วยังเชื่อมโยงและสัมพันธ์กันกับประวัติศาสตร์ของชุมชนและพื้นที่ ที่เป็นการก่อตั้งชุมชนจากอดีตจนถึงปัจจุบันที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวถึงการสร้างเมืองพิจิตรจากอดีตที่เคยรุ่งเรืองและส่งผลมาถึงยุคปัจจุบันกับการสร้างบ้านแปลงเมืองดังกล่าว ยังมีนิทานเรื่องเล่าปรัมปราที่เป็นของคนท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์แบบเฉพาะตัวที่เชื่อมโยงถึงวิถี ชีวิต และผู้คนที่มีสัมพันธ์กับแม่น้ำนั้นก็คือ แม่น้ำพิจิตร ที่บ่งบอกได้ถึงวิถีและเอกลักษณ์เฉพาะตัวของคนลุ่มน้ำพิจิตร จากการตั้งบ้านเรือนที่อยู่ริมแม่น้ำสิ่งหนึ่งที่ขาดไม่ได้ของสังคมที่เป็นชาวพุทธ คือ วัด ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและใช้ประกอบพิธีกรรมของคนในชุมชนวัดแต่ละวัดบ่งบอกถึงสถานะทางเศรษฐกิจและความแข็งแรงของคนในชุมชนได้และแต่ละวัดก็มีเอกลักษณ์และประวัติศาสตร์หรือเรื่องเล่าจากการสร้างวัดเป็นแบบฉบับเฉพาะตัวของตนเอง ณ ปัจจุบันนี้วัดเองต้องปรับตัว คนในชุมชนก็ต้องปรับตัวที่จะสอดคล้องกับการสร้างรายได้ให้กับชุมชนอีกมิติหนึ่งนั่นก็คือ การท่องเที่ยว เมื่อมีการท่องเที่ยวที่เริ่มจากวัตถุประสงค์ของหรือสถาปัตยกรรมพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ และโบราณสถานหรือสิ่งก่อสร้างที่เพิ่งสร้างขึ้นมาก็ตาม สิ่งเหล่านี้ดึงดูดให้คนมาเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจและได้สัมผัสและอบอวลกับการจัดการท่องเที่ยวมิติใหม่ที่สัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาที่สร้างความอึ้งอัมโมกข์ในด้านจิตใจ ความสวยงาม และประวัติศาสตร์ของวัดแต่ละวัดที่ส่องสะท้อนให้เห็นถึงการจัดการท่องเที่ยวด้านพระพุทธศาสนาในจังหวัดพิจิตร

การท่องเที่ยวเชิง
ประวัติศาสตร์และ
ศาสนา ผ่านถนน
สายรองที่มีวัดอยู่
ริมฝั่งแม่น้ำ

สถานีรถไฟพิจิตร วัดท่าหลวง
บึงสีไฟ เมืองเก่า วัดนครชุม
วัดโพธิ์ประทับช้าง ชมนก
ดูหิ่งห้อย ชมสวนส้มโอ วัด
ชีวิตรับแม่น้ำวัดท่าบว ไหว้
หลวงปู่เจ็นวัดบางคลาน จม
ด้วยนครไชยบวร

ภาพที่ 1 “แม่น้ำพิจิตร” วัดในพระพุทธรูปศาสนา: กับเส้นทางท่องเที่ยวในจังหวัดพิจิตร

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐบาลควรส่งเสริมการท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น
2. รัฐบาลควรผลักดันแผนหรือนโยบายการท่องเที่ยววัดในพระพุทธรูปศาสนาให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. วัดที่สามารถจัดการท่องเที่ยวในชุมชนได้ต้องมาจากแรงสนับสนุนของคนใน

ชุมชน

2. วัดและชุมชนสามารถสร้างแหล่งท่องเที่ยวได้จากแม่น้ำ หรือสิ่งที่อยู่บริเวณวัด

ได้นอกจากสถาปัตยกรรมในวัด

3. วัดและชุมชนต้องจัดการท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงกับสถานที่บริเวณวัดและต้องไม่จำกัดเฉพาะการท่องเที่ยวในวัดตนเองเท่านั้น

4. ภาครัฐ/เอกชนสามารถจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแม่น้ำพิจิตรและการท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรมในจังหวัดพิจิตรได้

เอกสารอ้างอิง

จังหวัดพิจิตร. (2555). *ภูมิประเทศจังหวัดพิจิตร*. เข้าถึงได้จาก <http://www.phichit.go.th>

ธนู ศรีทองและคณะ. (2563). การใช้ประโยชน์จากอัตลักษณ์ฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา จังหวัดสุรินทร์. *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา*, 11(2), 392-409.

พระศรีสิทธิวิเทศ (ธวัชชัย รสเลิศ) และพระมหามิตร ฐิตปณฺโญ. (2563). วิวัฒนาการวัดในพระพุทธศาสนา. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*, 7(3), 74-85.

พิเชฐ แสงทอง. (2559). *ตำนานและเรื่องเล่าปรัมปราท้องถิ่นภาคใต้: อัตลักษณ์ วัฒนธรรม อำนาจ และการต่อต้าน ในประวัติศาสตร์ความเป็นไทย*. กรุงเทพฯ: ยิบซีกรุ๊ป.

พิเศษ เจียจันทร์พงษ์. (2555). *ตำนาน คิดให้ดี ชี้ให้เห็น กับเรื่องเล่าเก่าแก่ ที่สืบทอดกันมา*. กรุงเทพฯ: มติชน.

ยงยุทธ ชูแว่น. (2562). *ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ: ยิบซีกรุ๊ป.

เยาวลักษณ์ เหล่าฤทธิ. (2558). *เที่ยววัด: แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมริมฝั่ง แม่น้ำโขง จังหวัดหนองคาย*. *วารสารบัณฑิตศึกษา*, 12(57), 165-176.

วนิดา ขำเขียว. (2562). การท่องเที่ยวเชิงแสวงบุญทางพระพุทธศาสนา อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 11(21), 123-134.

สุรัชย์ ชินบุตร. (2563). พระยาศรีโคตรบอง: วีรบุรุษมอญ-เขมร. *วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ*, 27(2), 41-77.

อ้อมบุญ ทิพย์สุนา. (2563). การใช้ประโยชน์ ผลกระทบ และการฟื้นฟูแหล่งอาหารของชุมชน: กรณีศึกษาบ้านศรีสมบุรณ์ ตำบลขานูมาน อำเภอขานูมาน จังหวัดอำนาจเจริญ. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 16(2), 64-88